

Ekologiskt Forum 29 april 2010

Nya mål för eko efter 2010

Uppföljning av aktionsplan 2010 och en ny ekostrategi

Referat av Inger Källander

Välkomna!

Annika Åhnberg, ordförande i Ekologiskt Forum, hälsade deltagarna välkomna. Syftet med dagen är att i bred och öppen samverkan arbeta fram ett förslag hur en nationell satsning på ekologisk produktion och konsumtion ska se ut efter 2010. Det nuvarande målet "20 % certifierad ekologisk produktion och 25 % konsumtion i offentlig sektor" och de åtgärder som föreslogs i Aktionsplan 2010 är nu inne på sitt sista år. Arbetet med nationella procentmål i Sverige har varit framgångsrikt och gynnat den ekologiska utvecklingen. Ekologiskt Forum tar därför initiativet till en diskussion om vad vi vill uppnå under nästa treårsperiod och vilka insatser behövs för en fortsatt positiv utveckling. Hur ska nästa mål se ut och vilka områden och aktiviteter bör prioriteras?

Seminarier ska ge en bild av läget och av erfarenheterna från uppföljningen av aktionsplanen, analysera effekter av tidigare åtgärder samt formulera vilka insatser som nu behövs. Deltagarnas arbete bidrar till att forma denna nya strategi .

Dyrare mat, NU!

Dyrare Mat NU! föddes som en reaktion mot de negativa konsekvenser jakten på billig mat har för miljö, klimat och människors hälsa och välbefinnande samt för framtida generationers möjligheter att producera livsmedel. Initiativet att diskutera detta som en grupp på Facebook togs av **Linus Källander**, uppvuxen på ekologisk bondgård med engagemang i hållbar utveckling och mänskliga rättigheter, **Linus Olofsson**, miljöengagerad balkongodlare och folkbildare, och **Maja Söderberg**, småbarnsförälder, författare till Majas Klimatmat, föreläsare och bonde. Diskussionen på Facebooksidan blev livlig och idag, efter två månader har gruppen 5000 medlemmar. Samtidigt startades bloggen dyraremat.nu och nu också en ideell tankesmedja med samma namn. Initiativet har uppmärksammats i ett stort antal tidningar och Linus, Linus och Maja har diskuterat frågan i Sveriges Radio P3 och i Studio ett i P1. På politikerbloggen var Dyrare Mat NU! dagens mest lästa artikel och en av de mest kommenterade. Som tankesmedja vill Dyrare Mat NU! väcka debatt, föra samtal, söka lösningar och sprida goda exempel om hur vi gemensamt ska lösa problemet att den billiga maten inte bär sina kostnader.

DMN vill väcka debatt och hitta lösningar. Många aktörer har viktiga roller och ansvar:

- *Konsumenten* har genom sina matval makt att påverka såväl handlare som mot producenter. Men konsumenten behöver kunskap om hur maten produceras för att kunna göra medvetna val.
- *Bönder* behöver kunna producera hållbar och rättvis mat av bra kvalitet och vara stolta över sin produktion. Dålig ersättning för arbete och höga kostnader gör att bönder tar genvägar i produktionen, som kemikalier och arbetsrättsliga problem.

- *Handeln* har ett ansvar för både producenter och konsumenterna. Höja lägsta prisnivån, plocka bort oacceptabla produkter ur diskarna och hyllorna. Mervärdena behöver kommuniceras med exv. Bonde i butik, kockar med tips. Kunskapen om produkterna måste finnas tillgänglig och nära.
- *Opinionsbildarna*: På Google får man över 9000 träffar på Billigaste matkassen bl a från PRO och länsstyrelser. Tänk om i stället samma aktörer förordade Godaste matkassen, Mest hållbara eller Prisvärdaste matkassen, och slutade publicera recept med färska hallon i januari eller rödlistad ål.
- *Politiken* behövs för att gynna en hållbar matproduktion. Vilka åtgärder kan bidra till att maten bär sina egna kostnader? Under en avslutande bikupeövning ombads deltagarna lista tre förslag. Förslagen finns i **bilaga 1**.

En rikare landsbygd med ekologisk produktion och konsumtion

Bo Berg, ordförande i KRAV och tidigare chef för Milko, menade att det är viktigt att prata om prisvärd mat, det passar också väl in med KRAVs nya marknadslöfte "Du får mer". Där intensifierar KRAV arbetet med att föra ut mervärdena och satsa på marknaden och kunderna. De mervärdena som särskilt profileras är Rent vatten, Ökad biologisk mångfald och Solidaritet och rättvisa. Eventuellt startas en utvecklingsfond för forskning i frågor där ekologisk produktion har problem.

KRAVs marknadsrapport 2010 visar mycket positiva utvecklingstrender för ekologiska livsmedel med ett försäljningsvärde på 4,5 miljard och drygt 4 % av den totala konsumtionen av livsmedel. 2009 fanns 5 500 olika produkter på butikshyllorna, varav mjölkprodukter och ägg är störst. Den ekologiskt certifierade arealen uppgick 2008 till 10,9 % och 2009 hade större anslutning till karens än på flera år. Flera butikskampanjer har genomförts och gett mycket stor effekt. Handeln skulle dock kunna profilera produkterna mycket bättre.

Ekologiskt lantbruk bidrar till 12 av de 16 miljö kvalitetsmålen. KRAV har också lanserat en ursprungsmärkning för att öka möjligheten att välja närhet, vare sig produkterna kommer från Costa Rica eller Österlen. Bara lokalproducerat är ingen garanti för hållbar produktion.

KRAVs 25 första framgångsrika år firas i Stockholm genom en Framtidsdag 12 november i år.

Uppföljning av Aktionsplan 2010 för en ökad ekologisk konsumtion och produktion

Anders Heimer, projektledare för uppföljningen av Aktionsplan 2010, gjorde en kort återblick som beskrev aktionsplanens tillkomst och på vilket sätt uppföljningsprojektet har arbetat med olika aktiviteter. Aktionsplanen är ett vägledande handlingsprogram, som har utarbetats av aktörerna på marknaden. Aktionsplanen utgår från regeringens skrivelse "Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010" (2005/06:88) dvs. den certifierade ekologiska odlingen bör vid utgången av 2010 minst uppgå till 20 % av landets jordbruksmark och 25 % av den offentliga konsumtionen av livsmedel bör utgöra ekologiska livsmedel 2010. Den certifierade ekologiska produktionen av mjölk, ägg och kött från idisslare bör öka markant. Slutligen bör den certifierade produktionen av griskött och matfågel öka kraftigt.

Både tidigare och nuvarande regeringen anger att "Ekologisk produktion är från en samhälls- utgångspunkt ett medel i arbetet med att nå de nationella miljö kvalitetsmålen". Miljömålen som

berör biologisk mångfald, giftfri miljö och ingen övergödning är områden där ekologiskt lantbruk har fördelar samtidigt som det är viktigt att vara ödmjuk och inse att dagens ekologiska metoder behöver förbättras för att nå längre i flera avseenden.

På vilket sätt kan politiska målsättningar och beslut bidra till en konsumentdriven utveckling? Följande tydliga exempel för att förbättra förutsättningar för produktion och förädling av ekologiska produkter redovisades:

- Miljöersättningar
- Medel till kompetensutveckling och projektmedel för produkt- och marknadsutveckling
- Medel till forskning och teknisk utveckling
- Sätta fokus på produkter med mervärden och vad dessa mervärden innebär. Se EU-kommissionens webbplats för ekologisk produktion:
http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sv
- Stimulera aktivt informationsarbete från både producent- och konsumentorganisationer
- Offentlig upphandling med särskilda kriterier för att stimulera produktionen och skapa en stabilare marknad. Den offentliga upphandlingen bidrar till uppfyllelsen för båda målen.

Uppföljningsprojektet vid Ekologiskt Forum arbetar med en pådrivande uppföljning genom informationsbrev, rundabordsamtal och seminarier. Därtill är analys av statistik och enkätundersökningar samt utvärdering av olika insatser en viktig del av projektet. Tillsammans med den branschsammanställda styrgruppen för projektet föreslås olika åtgärder för att lyfta frågor eller bidra till lösning av t.ex. flaskhalsproblem.

Vid utgången av år 2009 visar olika undersökningar att ca 10 % av den svenska åkerarealen certifierad som ekologisk. En nypublicerad sammanställning av en enkät visade att 10,2 % av livsmedelsinköpen till den offentliga sektorn utgörs av certifierade ekologiska livsmedel. En kort redovisning av marknadsläget inom detaljhandeln respektive den offentliga sektorn visade att marknaden fortsätter att utvecklas. Under år 2009 ökade den ekologiska livsmedelsmarknaden med 18 % och prognosen för 2010 är en fortsatt tillväxt med ca 10 %. En analys av de åtgärder som finns i nuvarande Aktionsplan 2010 påvisar framgångsrika insatser och aktiviteter såväl som brist på framgång beroende på resursbrist eller otillräcklig samverkan mellan olika parter. I **bilaga 2** redovisas en analys av de viktigaste åtgärderna i aktionsplanen.

Utkast till ny ekostrategi med nya mål

Inger Källander, projektledare för Ekologiskt Forum, gick igenom arbetet ekostrategin samt det underlag som skickats till deltagarna innan seminariet. Perioden för det nationella målet för ekologisk produktion och konsumtion med tillhörande aktionsplan går ut 2010. Vad vill aktörerna ska hända efter 2010? EF tog initiativet till en diskussion i en bredare krets där det stod klart att en ny ekostrategi behövs. En arbetsgrupp utsågs att formulera ett underlag som kan diskuteras och förankras i sektorn och en öppen inbjudan gick ut inför dagens diskussion runt detta underlag.

Arbetsgruppen kom fram till att vi har en vision för eko som håller och att mycket arbete är gjort nyligen för att analysera omvärlden och föreslå strategier. Det behövs ingen stor och djupgående process för att komma fram till de effektivaste åtgärdsförslagen. Gruppen föreslår en treårig strategi eftersom det då sammanfaller väl med arbetet inför nästa stora politiska omtag med landsbygdsprogrammet. Det ska vara aktörernas strategi, dvs något som kan användas av näringen, forskningen och politiken gemensamt. Ekologiskt Forum har mandat att driva ett sådant arbete. En ännu så länge öppen fråga är huruvida förslaget ska bestå enbart av ett kvalitativt mål, en strategi, eller fortsättningsvis ange procentmål för utvecklingen.

Dagens diskussion ska enligt önskemål från tidigare diskussioner ägnas åt HUR-delen, dvs utveckla förslagen på prioriterade områden med åtgärder och aktiviteter. Efter seminariet kommer alla förslag och synpunkter att bearbetas och en uppdaterad version att förankras, dels hos deltagarna, dels genom uppsökande kontakter. Synpunkter tas emot t o m 15 juni, därefter kommer förslaget att presenteras för och diskuteras med våra riksdagspolitiker.

Analys och diskussion kring mål och åtgärder i en ny strategi för eko

Med hjälp av processledarna **Olle Markgren**, Hushållningssällskapet, och **Maria Dirke**, Ekologiska Lantbrukarna, diskuterades i plenum målformuleringarna i dokumentet och förslagen till prioriterade områden. Därefter valde deltagarna område att i grupper vidareutveckla med åtgärder och aktiviteter.

Resultatet av diskussionerna presenterades i plenum och kommer att användas för vidareutveckling av strategidokumentet. Deltagarna tillsänds därefter nytt utkast med möjlighet att lämna ytterligare synpunkter. Gruppdiskussionerna redovisas därmed inte i detta referat.

Summering

Annika Åhnberg tackade deltagarna för en konstruktiv dag och avslutade seminariet med några frågor att ta med i det fortsatta arbetet med ny ekostrategi:

1. Vad är generella krav och åtgärder och vilka är specifika för eko?
2. Ska det presenteras ett smörgåsbord eller ska det arbetas fram några få prioriterade åtgärder?
3. Vem är avsändare, vem gör åtaganden? Vem är mottagaren och vem ställer kraven?
4. Förordar förslaget även fortsättningsvis %-satser? Hur ställer sig strategin i förhållande till andra nationella mål?

Bilaga 1

Dyrare Mat NU!

Bikupa: Politiska åtgärder för att maten ska bära sina kostnader

Skatter och avgifter:

- Alla subventioner gör per definition att maten inte bär sina egna kostnader och bör avskaffas
- Avreglera jordbrukspolitiken
- Differentierad moms, högre skatt på mat som använder mycket resurser, lägre moms på närproducerat
- Ur folkhälso-, miljö- och rättviseperspektiv hitta sätt att beskatta den "dåliga" maten
- Skatter/avgifter på miljö- och klimatstörande insatser och insatsmedel
- Återinföra skatten på handelsgödsel eftersom hg tillför lika mycket kväve som all annan kvävetillförsel
- Skatt/avgift på kemiska bekämpningsmedel

- Förbjuda alla kemiska bekämpningsmedel i Sverige
- Återinförda/höjda koldioxidavgifter
- Ta bort stöd och subventioner t ex inom transportsektorn
- Beskatta kväve och fosfor i djurfoder inköpt till gården
- Miljöräkenskaper i statsbudgetn (inte bara BNP)
- Avgifterna och skatterna på EU-nivå, annars ökar bara importen

Ersättningar och stöd

- Stödja inhemsk mat- och foderproduktion
- Belöning exv miljöersättning för produktion som klarar "hållbarhetskrav"
- Stimulera jordbrukets produktion av bioenergi genom befrielse från exv skatt på biogas
- Bättre stöd till ekologiskt lantbruk
- Ekosystemtjänster måste finansieras kollektivt
- Återföra skatter på insatsmedel till lantbruket genom miljöersättningar
- Återför bekämpningsmedelsskatt för utveckling av ekologisk produktion
- Öka miljöersättning för betesbaserad djurproduktion för resurseffektiv produktion
- Kompensera låginkomsttagare för dyrare mat genom inkomstökning och anpassade barnbidrag, studiebidrag etc

Kunskaper, information

- Visa åtgång av direkt och indirekt energi vid livsmedelsproduktionen
- Redovisa alla kostnader på produkten, inkl ekosystemtjänster
- Införa fullständiga innehållsdeklarationer på alla livsmedel, dvs bekämpningsmedel, handelsgödsel, oljeåtgång (transport och alternativa bränslen i jordbruket)
- Märkning av mat så man kan se varifrån den kommer
- Mer forskning som stödjer utveckling av matproduktion som bär sina kostnader
- Obligatorisk utbildning av politiker, riksdagsmän och lokala politiker i hållbar utveckling (olja, forfor och systemtänkande)
- Information om vad företag och konsumenter kan göra för en hållbar framtid
- VDN-deklarera livsmedel för att öka konsumentens möjlighet att göra rätt val
- Obligatorisk utbildning för handeln för att få driva livsmedelsbutik
- Belöning i form av kvalitetsmärkning för producenter så att de kan ta betalt för mervärdet
- Förlägg hemkunskapen till gymnasiet
- Åskådliggöra var i landskapet vi har ekologisk produktion

Övrigt

- Riktlinjer, ev ekonomiska styrmedel, till landsting o kommuner att använda säsonganpassade svenska produkter i storkök, sjukhus, skolor etc
 - Tydliga kvalitetskrav i offentlig upphandling, relatera till krav på djurhållning
 - Formulera politiska mål exv för ekologisk produktion och konsumtion
 - Byt ut kvalitetsmål mot kvalitetsmål
 - Miljökvalitetsmål för marken saknas.
 - Markdirektiv på EU-nivå för hållbart nyttjande av marken som resurs
 - Länsstyrelsen tar fram landskapsstrategier. Visa i dessa var det finns ekoproduktion
 - Gynna samverkan i livsmedelskedjan
 - Öka incitament för att sluta kretslopp
 - Driva mer aktivt och synligt frågan om hållbar mat i EU
-

Bilaga 2

Nuläge och analys för åtgärder i Aktionsplan 2010

Marknadens utveckling

Åtgärd 1: Stimulera dagligvaruhandeln till att införa en gemensam, långsiktig aktionsplan/säljplan för ekologiska livsmedel.

Dagligvaruhandeln har arbetat mycket målmedvetet med att lyfta fram de mervärden som ekologiska livsmedel har. Profilerings av många butiker med ett stort utbud av ekologiska varor och marknadsföring av ekologiska varor under egna varumärken har varit framgångsrikt.

Det finns ett embryo till säljplan. Försäljningen ökar men det finns ett glapp mellan efterfrågan och tillgång på vissa produkter eller produktgrupper. Ett rundabordssamtal kring säljplanen och flaskhalsproblem mellan dagligvaruhandeln och livsmedelsindustrin har inte kunnat genomföras under år 2009 på grund av bristande intresse från branschorganisationerna Li och DLF. Det har även varit svårt att engagera livsmedelsföretag i detta arbete.

Åtgärd 2: Stimulera förädlingsindustrin till att införa en gemensam, långsiktig säljplan för export av ekologiska livsmedel.

Livsmedelsföretagen, Li, och Exportrådet har genomfört en gemensam svensk-finsk satsning på Biofach 2009 med ett tiotal svenska företag som utställare i en monter benämnd "Organic North". Under 2010 gjordes en dansk-svensk-finsk satsning under namnet "Nordic Organics". Det var dock bara 6 svenska företag som var på plats i Tyskland.

Exportrådet redovisade en positiv utvärdering av medverkan vid 2009 års mäsas för ekologiska livsmedel, Biofach. Den preliminära utvärderingen från mässan år 2010 visar även i år positiva resultat i form av överenskommelser om försäljning från de svenska företag som deltog. För att export av ekologiska livsmedel från Sverige ska öka mer i framtiden behövs troligen nya arbetsätt som attraherar fler företag.

Åtgärd 3: Starta ett benchmarkingprojekt för offentlig sektor med syfte att skapa en stimulerande konkurrens om att uppnå konsumtionsmålet och en mötesplats för att utbyta erfarenheter.

Det finns en efterfrågan på hur man kan arbeta för att uppnå målsättningen 25 procent ekologisk konsumtion inom offentlig sektor från flera kommuner och Landsting. SKL, Sveriges kommuner och Landsting, arbetar med att kanalisera den kunskap och den information som finns till ansvariga i respektive Landsting. Ekologiskt Marknads Centrum/EkoCentrum, EkoMatCentrum och Hushållningssällskapen arbetar inom olika projekt för att höja både kunskapsnivån om ekologiska produkter och hur målsättningen kan hanteras inom regler för offentlig upphandling och budgetramar.

Restaurangnäringen Vi vill få draghjälp och uppmärksamhet med hjälp av Restauranghögskolan och AB Måltidsupplevelser i Grythyttan. Under det senaste året har kontakter byggts upp för att kunna genomföra någon gemensam aktivitet. Vi planerar nu två seminarier om ekologisk mat inom offentlig sektor i samband med Kunskapsdagen den 28 oktober som anordnas samtidigt med Måltidsgalan den 29 oktober i Grythyttan. Generell information om Aktionsplan 2010 och marknadens utveckling kommer även att ges vid ett delseminarium för restaurangnäringen.

Forskning och kunskapsförmedling

Åtgärd 4: Centrum för uthålligt lantbruk (CUL) ser över, uppdaterar och håller lättillgängligt på sin hemsida ett faktamaterial som beskriver miljöeffekterna av ekologisk odling. Vidare ska även uppdaterad kunskap om odlings- och produktionstekniker finnas tillgängliga.

Fakta hålls tillgängligt på CUL: s hemsida i form av publicerade syntesrapporter, rapporter i serien Ekologiskt lantbruk samt övriga publikationer. En förbättring har gjorts av sökfunktionen på hemsidan. En större översikt och uppdatering av specifika sidor som behandlar miljöeffekter samt beskriver odlings och produktionstekniker för ekologisk odling är planerad men ej genomförd beroende på resursbrist.

Utveckling av produktionen

Åtgärd 7: Starta Eko-kampanjer riktade mot utvalda delar av primärproduktionen (t.ex. mjölk, potatis och grönsaker) med fokus på omställning och nya producenter. Avsikten är att olika initiativ och aktiviteter ska involvera både producenter, rådgivare och forskare/utvecklare samt även de lantbrukskooperativa förädlingsföretagen.

- Uppsamlande handeln; Scan, Lantmännen, Mejerierna och privata företag som köper in livsmedelsråvaror
 - Det återstår arbete för att inspirera nyckelpersoner inom hela lantbrukskooperationen att söka kunskap om ekologisk produktion och den ekologiska marknaden.
- Lantbruk och trädgårdsnäring
 - LRF: s projekt Kraftsamling Växtodling skulle kunna innehålla och till viss del omfattar insatser för att stimulera omläggning till ekologisk produktion.
- Ekologiska Lantbrukarna och Bondens Ekoråd. Se www.bondensekorad.se. LRF och Arla medverkar.
 - Projektet fokuserar bl.a. på:
 - Klimat- och energiområdet, gårdsnära aktiviteter med goda exempel
 - Samverkan mellan lantbrukare, huvudsakligen för mjölkgårdar och växtodlingsgårdar. Arealen hos mjölkgården begränsar ofta omläggning till ekologisk mjölkproduktion.
 - Inhemsk proteinodling, exempel: uttalande från Ekologiska Lantbrukarnas stämma i Örebro: Nu kör vi närodlat till djuren!
- Jordbruksverket
 - Jordbruksverkets regionala rådgivare arbetar med ett tiotal väl strukturerade rådgivningskampanjer för 100 procent ekologiskt foder, vallfröodling, ogräsfrågor mm i vilka lantbrukets organisationer är delaktiga. Se vidare www.sjv.se och leta fram växt, miljö och vatten samt Ekologisk produktion

Kompetensutveckling och projekt inom Landsbygdsprogrammet:

Landsbygdsprogrammet är den enskilt viktigaste källan till finansiering av aktiviteter för att utöka den ekologiska produktionen. Individuell rådgivning och kortkursverksamhet har ingått i verksamhet som samtliga Länsstyrelser har bedrivit och även upphandlat av externa aktörer. Omkring 79 miljoner kronor har använts för aktiviteter inom kompetensutveckling och utvecklingsprojekt under åren 2007 och 2008, se tabell 1 nedan. Projekten innehåller till stor del kompetensutveckling samt marknadsfrämjande åtgärder och kunskap för att öka samverkan.

Landsbygdsprogrammets huvudsakliga målgrupp är lantbrukare. Vid en analys av de olika aktiviteter som har genomförts för primärproduktionen visas att kunskapsöverföring har bedrivits i hela landet till alla produktionsinriktningar; mjölk-, kött-, spannmåls- och grönsaksproduktion. Ekologisk

produktion av kyckling, ägg samt frukt och bär är inte utbredd i hela landet och rådgivning har bedrivits där denna produktion har en viss omfattning.

Aktiviteterna har varit inriktade på att förbättra produktionen i olika avseenden så att både lönsamhet och kvalitet förbättras. I många län har man arbetat med att öka det ekologiska lantbrukets attraktionskraft genom att ta hjälp av väl ansedda lantbrukare som goda förebilder och sprida deras erfarenheter vid aktiviteter för att stimulera till ökad omläggning. Metoden deltagardriven forskning och utveckling har ökat i omfattning under de aktuella åren men individuell rådgivning och traditionell kursverksamhet är fortfarande dominerande.

Delar av Landsbygdsprogrammet	Länsstyrelser/SJV	Enskilda aktörer	Summa
Verksamhet i länsstrategier	24 841 044	20 935 366	45 776 410
Nationell och regionalt	18 500 000	6 646 700	25 146 700
SJV Livsmedelsområdet		8 016 726	8 016 726
Totalt	43 341 044	35 598 792	78 939 836

Åtgärd 8: Utveckla statistiken för de ekologiska livsmedlen. Statistiken ska täcka produktion av råvaror och förädlade produkter, konsumtion, export och import. Jordbruksverket, Statistiska Centralbyrån och certifieringsorganen är aktörer.

Jordbruksverket har analyserat behoven av en förbättrad statistik i en rapport sommaren 2008. Förutsättningarna var att ta fram statistik med en sådan kvalitet att den kategoriseras som offentlig statistik. SCB har deltagit i arbetet med ovan nämnda rapport och ansvarar för statistik över skördar och försäljning av ekologiska livsmedel.

Ett rundabordssamtal genomfördes den 15 april 2009 på KSLA för att diskutera samordning och utveckling inom statistikområdet. Mötet ledde till konkreta diskussioner hur och på vilken detaljeringsnivå rapportering av uppgifter från certifieringsorganen ska ske och hur vissa tekniska frågor kan lösas. Avsikten är att minska det administrativa arbetet för alla parter. Den senaste lägesrapporten från Jordbruksverket visar att arbetet går framåt. Det är fortfarande en brist att en stor del av statistiken levereras alltför sent för att kunna användas som drivkraft för utvecklingen.